

גמרא סדורה

מסכת שבת

פרק ד' - "בְּמָה טוֹמְנִין"

מהדורה זו מוקדשת לילדי ונוער עתניאל הנפלאים
שנוסף ללימודיהם ועיסוקיהם באים כל לילה ללמוד את הדף היומי
"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם" (תהלים ח, א)

לימוד פרק זה מוקדש לעילוי נשמת

שלום שרגא בן יצחק קרמר

איש יקר עניו וצנוע,

רודף שלום ואהוב על הבריות

המהדורה המעניקה חווית הצלחה

ומאהיבה את הגמרא על לומדיה

יוצא לאור על ידי עמותת "זכל בניך לימודי ה"

כח ניסן תש"פ

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!



להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

תודה רבה לכל הלומדים שהעירו הערות והארות,
בזכותם מהדורה זו טובה יותר.
ובייחוד לרב נתנאל אריאל שהגיה, העיר והאיר הארות רבות בכשרון רב,
את כל מסכת שבת, אני מודה לו ולכולם

©

כל הזכויות שמורות

על הניקוד, הפיסוק החלוקה לסוגיות, פסקאות, עיצוב ועימוד,
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה" ולדניאל ברק ווינט.

רש"י

מסכת שבת פרק ד' - "במה טומנין"

1. מז, ב - מח, א

מתני'
במה טומנין. הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל מי הוא המוסיף ואסור:
גפת. פסולת של בית הבד של שמן שהוא כנוס יחד וחם מאד:
לחין. יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין:
זגין. פסולת של יקב יין:
מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישי צמר רך של בהמה וגרירת בגדים בלויים:

גמ'
קופה שטמן בה. שטון בה מוכין וטמן בה קדירה:
לענין הטמנה. לטומנו בתוכה:
אסוקי הבלא. כגון זה שהטמין בדבר אחר והניח קופה על הגפת דליכא אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח קדרה שבקופה:

משנה

במה טומנין ובמה אין טומנין?
אין טומנין: לא בגפת,
ולא בזבל,
לא במלח,
ולא בסיד,
ולא בחול,
בין לחין בין יבשין.

ולא בתבן,
ולא בזגין,
ולא במוכין,
ולא בעשבין,
בזמן שהו לחין,
אבל טומנין בהו כשהו יבשין.

גמרא

איבעיא להו:
"גפת" של זיתים תנו, אבל דשומשמן - שפיר דמי,
או דילמא:
דשומשמן תנו, וכל שכן דזיתים?

תא שמע:
דאמר רבי זירא משום חד דבי רבי ינאי:
קופה שטמן בה - אסור להניחה על גפת של זיתים.
שמע מינה: של זיתים תנו.

לעולם, אימא לך: לענין הטמנה - דשומשמן נמי אסור,
מח, א לענין אסוקי הבלא:
דזיתים - מסקי הבלא,
דשומשמן - לא מסקי הבלא.

2. מח, א

כ"י

אפומא דקומקומא. מיחם של חמין והכוזא היתה מלאה צונן: **נזהיה.** גער בו: **מאי שנא ממיחם על גבי מיחם.** דתניא בברייתא בסוף פרקין דשרי: **התם אוקומי מוקים.** שהמיחם העליון גם בו יש מים חמין והתחתון אינו אלא מעמיד חומו שלא יפיג: **דסתודר.** סודר של ראש: **דכובא.** קנקן: **נטלא.** כלי ששואבין יין מן הכובא: **דקא עצר.** שהיה סוחטו מן המים שנבלעו בו: **מאי שנא מפרונקא.** בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורסין אותו בשבת: **לא קפיד עליה.** אם שרוי במים שהרי לכך עשוי ולא אתי לידי סחיטה:

רבה ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא. חזייה לההוא עבדא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא. נזהיה רבה.

אמר ליה רבי זירא: מאי שנא ממיחם על גבי מיחם?

אמר ליה: התם - אוקומי קא מוקים, הקא - אולודי קא מוליד.

הדר חזייה דפרס דסתודר אפומיה דכובא, ואנח נטלא עילויה. נזהיה רבה.

אמר ליה רבי זירא: אמאי?

אמר ליה: השתא חזית, לסוף חזייה דקא מעצר ליה.

אמר ליה: מאי שנא מפרונקא?

אמר ליה: התם - לא קפיד עילויה. הקא - קפיד עילויה.

3. מח, א

רפ"י

מוכין. אינן אלא לעשות מהן לבדן שקורין פלטי"ר {פילטרי"ש: לבדים (מצעים של לבד)} ומוקצין הן למלאכה ואסור לטלטלן ואלו שטמן בהן מי אמרינן יחדן להטמנה ואיכא תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן בשבת או לא:
עומד ומפקיר לכך. קופה של מוכין שדמיה יקרין אין דרך בכך ולא בטלי להטמנה: **גיזי של צמר**. כמות שנגזזו:
ציפי צמר. לאחר שנפצרה ושטחה כמין מחצלות משטיחין:
לשונות. לאחר שצבען וסורקין אותן כעין לשונות ארוכין לטוותן:
ואין מטלטלין אותן. קס"ד דהכי קאמר ואעי"פ שטמן בהן אין מטלטלין אותן:
אם לא טמן בהן כו'. ומילי מילי קתני ברישא אשמועינן דטומנין בהן דלא מוספי הבלא ואשמועינן סיפא דסתם מוכין מוקצות נינהו אבל הני דטמן בהן הוי כמי שיחדן לכך: **למזגא**. להיסב עליהן:

"ולא בתבן,
 ולא בזגין,
 ולא במוכין,
 ולא בעשבין - בזמן שהו לחיו,
 אבל טומנין בהן - נשהו יבשין".

בָּעָא מִיְיָה רַב אָדָא בַר מִתְנָה מֵאַבְיִי:
 מוֹכִין שְׁטֵמֵן בְּהֵן - מְהוּ לְטַלְטְלֵן בְּשַׁבָּת?

אָמַר לֵיהּ:
 וְכִי מִפְנֵי שְׂאִין לוֹ קוּפָה שֶׁל תְּבָן, עוֹמֵד וּמְפַקֵּיר קוּפָה שֶׁל מוֹכִין?!

לִימָא מְסִייע לֵיהּ:
 "טוּמְנִין: בְּגִיזֵי צָמֵר,
 וּבְצִיפֵי צָמֵר,
 וּבְלִשׁוֹנוֹת שֶׁל אֲרָגְמֵן,
 וּבְמוֹכִין,
 וְאִין מְטַלְטְלִין אוֹתָן".

אִי מוּשׁוּם הָא - לָא אִירֵיא,
 הָכִי קְאָמַר:
 אִם לֹא טָמֵן בְּהֵן - אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָן.

אִי הָכִי, מֵאִי לְמִמְרָא!

מְהוּ דְתִימָא:
 חֲזִי לְמִזְגָא עֲלֵיהּוּ,
 קָא מְשַׁמַּע לֵוּ.

רש"י

לאהדורי אודרא לבי סדיא.
 להחזיר מוכין שנפלו מן הכר
 לתוכן:
 מתירין בית הצואר. שדרך
 הכובסים לקושרן:
 אבל לא פותחין. לכתחילה
 דהשתא עביד ליה מנא:
 בחדתי. שלא היו מעולם לתוכו
 אסור דהשתא עביד ליה מנא:
 בעתיקי. להחזירו לכר זה שנפלו
 ממנו:

4. מח, א

רב חסדא שרא לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבתא.

איתיביה רב הונן בר חסדא לרב חסדא:

"מתירין בית הצואר בשבת,

אבל לא פותחין.

ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר,

ולא לתוך הכסת - ביום טוב,

ואין צריך לומר בשבת!"

לא קשיא:

הא - בחדתי.

הא - בעתיקי.

תניא נמי הכי:

"אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב,

ואין צריך לומר בשבת.

נשרו - מחזירין אותן בשבת,

ואין צריך לומר ביום טוב."

5. מח, א-ב

רפ"י

הפותח בית הצואר. של חלוק לכתחילה:
חייב חטאת. דהשתא קמשוי ליה מנא וחיוב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה:
מה בין זו למגופת חבית. דתניא בפרק חבית שנשברה (לקמן דף קמו.) מביא אדם חבית ומתיז את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים:
מגופה. אינה מן החבית עצמו ואעי"פ שדבוקה בו אינו חשוב חיבור שהרי לינטל עומדת אבל הבגד כשנארג כולו חיבור:

אמר רב יהודה אמר רב:
 הפותח בית הצואר בשבת - חייב חטאת.

מתקיף לה רב כהנא:
מח, ב מה בין זו למגופת חבית?

אמר ליה רבא:
 זה - חיבור,
 וזה - אינו חיבור.

6. מח, ב

רש"י

שלל של כובסים. דרכם לשלול
 הבגדים זה עם זה קטנים עם
 הגדולים כדי שלא יאבדו:
ובגד שתפרו בכלאים. והן שתי
 חתיכות של בגד צמר שתפרו
 בחוט של פשתן דודאי סופו
 ליקרע ולהפרד זה מזה משום
 איסור כלאים וכן שלל של
 כובסין סופן להפרד אפ"ה
 חיבור לטומאה ואם נטמא זה
 נטמא זה:
עד שיתחיל להתיר. דמעשה
 מוציא מיד מעשה וכיון
 שהתחיל להתיר גלי על ידי
 מעשה דלאו חד בגד הוא:
שלא בשעת מלאכה. כגון שלל
 של כובסין שלא הוצרך לשוללו
 אלא משום שעת כיבוס ואפילו
 הכי חשיב ליה חיבור אחר
 כיבוס:
מקל. של עצים בעלמא:
שעשאו יד לקרדום. שלא קבעו
 לתוכו. חיבור:
בשעת מלאכה ואע"פ דבאנפי
 נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי
 טומאה הכא בית יד הוא ונתרבו
 ידות לכל תורת כלי או האוכל
 בפי העור והרוטב (חולין קיח.).
לזורקו. למקל ומצניע הקורדום
 לבדו:
ניחא להו. שיהו שלולין:
דאי מיטנפי הדר מחוור להו.
 ע"י השלל הזה:

רמי ליה רבי ירמיה לרבי זירא:
 תנן:

"שָׁלַל שֶׁל כּוּבְסִין,

וּשְׁלֵשֶׁלֶת שֶׁל מִפְתָּחוֹת,

וְהַבְּגָד שֶׁהוּא תִפְוֹר בְּכֵלָאִים - חִיבוּר לְטוֹמְאָה,

עַד שְׂיִתְחִיל לְהִתִּיר" (עוקצין ב, ו).

אלמא: שלא בשעת מלאכה - נמי חיבור.

ורמיהו:

"מִקְּלֵ שְׁעֵשָׂאוֹ וְיָד לְקוֹרְדוֹם - חִיבוּר לְטוֹמְאָה בְּשַׁעַת מְלָאכָה" (כלים כג, ג).

"בְּשַׁעַת מְלָאכָה" - אין,

"שְׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה" - לא!

אמר ליה:

התם - שלא בשעת מלאכה, אדם עשוי לזורקו לבין העצים.

הכא - שלא בשעת מלאכה נמי ניחא ליה, דאי מיטנפו הדר מחוור להו.

7. מח, ב

בסוּרָא מִתְנֵנוּ לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא מִשְׁמִיָּה דְרַב הֶסְדָּא,
בְּפּוּמְבִדְתָּא מִתְנֵנוּ מִשְׁמִיָּה דְרַב כְּהֵנָא, וְאִמְרִי לָהּ מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא.

מֵאֵן תִּנָּא הָא מִלְתָּא דְאִמּוֹר רַבְּנֵן: "כָּל הַמְּחַוְּבֵר לֹו - הֲרִי הוּא כְּמוֹהוּ?"

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

רַבִּי מֵאִיר הִיא.

דִּתְנֵן:

"בֵּית הַפֶּךָ,

וּבֵית הַתְּבִלִּין,

וּבֵית הַנֶּדֶר - מִטְמְאִין בְּמַגַּע,

וְאִין מִטְמְאִין בְּאוֹיֵר,

דְּבַרֵּי רַבִּי מֵאִיר.

וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר" (כלים ה, ג).

בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, קָסַבְר: לָאוּ כְּפִירָה דְמוּ.

אָלָא לְרַבִּי מֵאִיר:

אִי כְּפִירָה דְמוּ - אָפִילוּ בְּאוֹיֵר נְמִי לִיטְמוּ!

אִי לָאוּ כְּפִירָה דְמוּ - אָפִילוּ בְּמַגַּע נְמִי לֹא לִיטְמוּ!

לְעוֹלָם לָאוּ כְּפִירָה דְמוּ,

וְרַבְּנֵן הוּא דְגִזְרוּ בְּהוּ.

אִי גִזְרוּ בְּהוּ - אָפִילוּ בְּאוֹיֵר נְמִי לִיטְמוּ!

עֲבָדוּ בְּהוּ רַבְּנֵן הֵיכְרָא,

כִּי הֵיכִי דְלֹא אֶתִי לְמִשְׁרָף עֲלֵיהּ תְּרוּמָה וְקַדְשִׁים.

רש"י

לְהָא שְׁמַעְתִּין. דְּלַקְמִיָּה מֵאֵן
תִּנָּא לְהָא כּוּי. כָּל הַמְּחַוְּבֵר לֹו
כְּגוֹן שֶׁלל שֶׁל כּוּבְסִין דְאִמְרֵן
לְעִיל חִיבוּר וְנִטְמָא אִף זֶה שֶׁלֹּא
נִגְעָה בּוֹ הַטּוֹמָאָה וְאִי לֹאוּ
דְחִיבוּר הוּא הוּי טְהוֹר וְאֵעִיג
דְּנִגַּע בְּהָאֵי דְאִין כָּלִי מִקְבֵּל
טּוֹמָאָה אֵלֹא מֵאֵב הַטּוֹמָאָה:

בֵּית הַפֶּךָ וּבֵית הַתְּבִלִּין וּבֵית
הַנֶּדֶר שְׂבִכִירָה. כִּירָה זֹו
מִיִּטְלֵלֶת הִיא וּמְחַוְּבִין לָהּ
כָּלִי חֶרֶס קִטְנִים. בֵּית הַפֶּךָ
שְׁמוּשֵׁיבִין בְּתוֹכּוֹ שֶׁמֶן לְהַפְשִׁיר:

מִטְמְאִין בְּמַגַּע. אִם נִפְלָה
טּוֹמָאָה בְּאוֹיֵר אוֹ לְאוֹיֵר הַכִּירָה
וְנִגְעָה הַטּוֹמָאָה לְשׁוּלֵי הַכִּירָה
נִטְמָאוּ גַם אֵלוֹ אוֹ נִגְעָה טּוֹמָאָה
לְשׁוּלֵיהֶם שֶׁל אֵלוֹ נִטְמָאת
הַכִּירָה:

וְאִין מִטְמְאִין. בְּטּוֹמָאת הַכִּירָה
כְּלוּמַר בְּטּוֹמָאת הָאוֹיֵר שֶׁאִם
נִפְל שֶׁרֶץ בְּאוֹיֵר הַכִּירָה וְלֹא נִגְעָה
הַטּוֹמָאָה בְּדוֹפְנֵיהּ הִיא טְמָאָה
דְּכָלִי חֶרֶס מִטְמָא בְּאוֹיֵר וְהֵן
טְהוֹרִין שֶׁאֵינֶן חִיבוּר לָהּ אֵלֹא
לְעִנְיֵן מַגַּע כְּדִמְפָּרֵשׁ טַעְמָא
לְקַמְיָה:

וְרִי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. בְּמַגַּע אֶת מִי
שֶׁלֹּא נִגְעָה בּוֹ הַטּוֹמָאָה דְּכָל חַד
כָּלִי בְּאִנְפֵי נִפְשִׂיהּ הוּא אֵלֵמָא
לְרַבִּי מֵאִיר חִיבוּר וּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ:

אִפִּי בְּאוֹיֵר לִיטְמוּ. מִחֻמַּת כִּירָה
אִם נִטְמָאת כִּירָה מְאוֹרָה בְּלֹא
נִגְיָעָה:

דְּגִזְרוּ בְּהוּ. דְּלִיהוּ חִיבוּר
מְדַרְבָּן:

עֲבָדוּ בְּהוּ רַבְּנֵן הֵיכְרָא. דְּלֹא
עֲבָדוּ לְהוּ כְּכִירָה מִמֶּשׁ לִיטְמָא
בְּאוֹיֵר כִּי הֵיכִי דְלִידְעוּ שְׁחִיבוּר
מְדַבְּרִיהֶם וְלֹא לְשֵׁרוּף עַל
טּוֹמָאתָן תְּרוּמָה וְקַדְשִׁים:

8. מח, ב - מט, א

כ"י

איזמל של רהיטני. פלייני"א
 {מקצועה} שממחקים בה את
 התריסין ונותנין הברזל לתוך
 דפוס של עץ המתוקן לו ולאחר
 מלאכתו נוטלו הימנו:
חיבור לטומאה. נטמא זה טמא
 זה:
ואין חיבור להזאה. וצריך
 להזות על שניהם:
**וגזרו על הטומאה שלא בשעת
 מלאכה.** שיהא חיבור:
ועל הזאה שבשעת מלאכה.
 שלא יהא חיבור הלכך חיבור
 לטומאה לעולם ואין חיבור
 להזאה כלל:

תנו רבנן:

מספורת של פרקים,

ואיזמל של רהיטני - חיבור לטומאה,

ואין חיבור להזאה."

מה נפשך, אי חיבור הוא - אפילו להזאה נמי!

אי לאו חיבור הוא - אפילו לטומאה נמי לא!

אמר רבא:

דבר תורה:

בשעת מלאכה - חיבור,

בין לטומאה, בין להזאה.

ושלא בשעת מלאכה - אינו חיבור,

לא לטומאה ולא להזאה.

מט, א וגזרו רבנן: על טומאה שלא בשעת מלאכה, משום טומאה שבשעת מלאכה.

ועל הזאה שבשעת מלאכה, משום הזאה שלא בשעת מלאכה.

9. מט, א

רס"י

לחין מחמת עצמן. מחממות טפי מלחין מחמת משקין שנופלין עליהן משיבשו: ה"ג מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה: מצמר ממרטא דביני אטמי. מצמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה והוא לח מעצמו להכי קרי ליה מרטא דלאו בר גיזה הוא:

"בזמן שהו לחין".

איבעיא להו:
לחין מחמת עצמן,
או דילמא:
לחין מחמת דבר אחר?

תא שמע:
**"לא בתבן,
ולא בזגים,
ולא במוכין,
ולא בעשבים - בזמן שהו לחין".**
אי אמרת בשלמא: "לחין מחמת דבר אחר" - שפיר.
אלא אי אמרת: "לחין מחמת עצמן" - **"מוכין"** לחין מחמת עצמן, היכי משפחת לה!

ממרטא דביני אטמי.

והא דתני רבי אושעיא:
**"טומנין: בנסות יבשה,
ובפירות יבשים,
אבל לא: בנסות לחה,
ולא בפירות לחין".**
"נסות לחה" - מחמת עצמה, היכי משפחת לה!

ממרטא דביני אטמי.

10. מט, א

רש"י

מתני'
נעורת. דק דק שנוערין מן הפשתן וקורין ארישטי"ש {**ארישטי"ש:** פסולת של פשתן }
נסורת. שמנסרים הנגרים מן העצים:
ובפירות. כגון חטין וקטניות:
כנפי יונה. נוצה:

גמ'
שלא יפיח. שיכול להעמיד עצמו בשעת הרוח:
שלא יישן בהן. שמא יפיח או יראה קרי אבל אם יכול להזהר שלא יישן בהן כל הגופים נקיים בהפחה שיכולין להעמיד עצמן:
ינקרו את מוחו. שהוא תחת התפלין. ינקרו לשון ניקור עינים:
קסדור. מנישטרא"ל {**מינישטרי"ל:** פקיד, שוטר } שהיה ממונה על כך:
כנפי יונה. כדמפרש לקמיה מפני שהם מצות והם מגינין לישראל והוא להם ככנפים ליונה שהיא נמשלת ליונה והמצות ככנפים:
כנפיה מגינות עליה. מן הצנה ומכל עוף ואדם הבא עליה היא נלחמת ומכה בראש גפה מה שאין כן בשאר עופות:

משנה

טומנין: בכסות, ובפירות, בכנפי יונה, ובנסורת של חרשים, ובנעורת של פשתן דקה.

רבי יהודה:
אוסר - בדקה, ומתיר - בגסה.

גמרא

אמר רבי ינאי:
 תפילין צריכין גוף נקי כאלישע "בעל כנפים".

מאי היא?

אביי אמר:
 שלא יפיח בהן.

רבא אמר:
 שלא יישן בהן.

ואמאי קרי ליה "בעל כנפים"?

שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל - שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו, והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק.
 ראהו קסדור אחד. רץ מפניו ורץ אחריו, וכיון שהגיע אצלו - נטלן מראשו ואחזן בידו.
 אמר לו: מה זה בידך?
 אמר לו: כנפי יונה.
 פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה.
 לפיכך קורין אותו "אלישע בעל כנפים".

ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות?

משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה, שנאמר: **"כנפי יונה נחפה בכסף"**¹⁴⁴ (תהלים סח, יד) וגו'.
 מה יונה - כנפיה מגינות עליה,
 אף ישראל - מצות מגינות עליהן.

¹⁴⁴ כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ

רש"י

הרי הוא כזבל. דמוסיף הבל:

11. מט, א

"בנסורת של חרשין,
ובנעורת של פשתן דקה.
רבי יהודה:
אוסר - בדקה,
ומתיר - בגסה".

איבעיא להו:
רבי יהודה א"ננסורת של חרשין" קאי,
או א"ננעורת של פשתן" קאי?

תא שמע:
דתניא:
"דבי יהודה אומר:
נעורת של פשתן דקה - הרי הוא כזבל".
שמע מינה א"ננעורת של פשתן" קאי,
שמע מינה.

12. מט, א-ב

רש"י

מתני'
שלחין. עורות כמו והפשיט תרגום וישלח:
ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן דחזו למזוגא עלייהו:
ואין מטלטלין אותן. דמוקצות הן לטוות ולארוג:
כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדרתו הואיל ואסור לטלטלן שהרי היא טמונה כולה בהן:
נוטל כיסוי. של קדרה שיש תורת כלי עליה ואף על גב שהן עליה לא איכפת לן דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות קדרה:
רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל. כשבא ליטול הקדרה מטה הקופה על צדה:
שמא יטול. הקדרה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך גומא שישבה בהן ואם יצטרך לחזור ולהטמינה לא יוכל לטלטל גיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא להחזירה בתוכה:
נוטל ומחזיר. בגמרא מפרש לה:

גמ'
שלחין של בעה"ב תנן. דמותר לטלטלן שאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו כי מטנפי וחזי למזוגא עלייהו:
אבל של אומן. שעומדות למוכרן קפיד עלייהו הלכך לא למזוגא קיימי ואין מטלטלין אותן:
שלחא הוה. אומן לעבד עורות:
ואמר. בחול:
הביאו שלחין ונשב עליהן. אלמא לא קפיד:
דקפיד עלייהו. שמא יתקלקלו:
ולא אמרו עבדין. לא הוזכרו לחלק בין עבדין לשאינן עבדין:
אלא לענין טומאה. דעבדין מקבלין טומאה ולא שאינן עבדין:
ליפלוג בדידה. בטלטול גופיה איכא לפלוגי בשל אומן בין עבדין לשאינן עבדין דעבדין קפיד עלייהו:
בד"א. דעבדין מותר לטלטלן בשל בעה"ב אבל של אומן מאחר שעבדן קפיד עלייהו:
כולה בבעה"ב איירי. ומאדר ליפלוגי בבעה"ב דאיירי ביה ולא אשכח לפלוגי אלא לענין טומאה ואי שבקיה לבעה"ב דאיירי ביה ונקט אומן מפסקה למילתיה טפי מדהשתא:

משנה

טומנין: בשלחין - ומטלטלין אותן.
בגויזי צמר - ואין מטלטלין אותן.
כיצד הוא עושה?
נוטל את הכסוי, והן נופלות.
רבי אלעזר בן עזריה אומר:
קופה - מטה על צדה, ונוטל,
שמא יטול ואינו יכול להחזיר.
וחכמים אומרים:
נוטל ומחזיר.

גמרא

יְתִיב רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עֲכִינָא וְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן אֶלְעָזָר, וְיְתִיב רַבִּי חֲנִינָא בַר חֲמָא גְבִייהוּ, וְקָא מִיבְעֵיָא לְהוּ: **"שֶׁלַּחִין"** שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת תֵּנּוּ, אָבֵל שֶׁל אוֹמֵן כִּינּוּ דְקַפִּיד עֲלֵיהוּ - לֹא מְטַלְטְלִין לְהוּ, אוּ דִילְקָמָא:
 שֶׁל אוֹמֵן תֵּנּוּ, וְכֵל שֶׁכֵּן שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת?
 אָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן אֶלְעָזָר:
 מִסְתַּבְּרָא: שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת תֵּנּוּ, אָבֵל שֶׁל אוֹמֵן - קַפִּיד עֲלֵיהוּ.

אָמַר לְהוּ רַבִּי חֲנִינָא בַר חֲמָא:
 כֶּה אָמַר **רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל בְּרַבִּי יוֹסִי**:
 אָבָא - שֶׁלְחָא הָוָה.
 וְאָמַר: הֵבִיאוּ שֶׁלַּחִין וְנִשְׁבַּ עֲלֵיהוּ.

מט, ב

מִיתִיבִי:
"נִסְרִין: שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ,
וְשֶׁל אוֹמֵן - אין מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ.
ואם חיִשֵּׁב לָתֵת עֲלֵיהוּ פֶת לְאוֹרְחָיו - בֵּין כֶּה וּבֵין כֶּה מְטַלְטְלִין!"
 שְׁאֵינִי נִסְרִים, דְקַפִּיד עֲלֵיהוּ.

תָּא שְׁמַעִי:
"עוֹרוֹת: בֵּין עֲבוּדִין, וּבֵין שְׁאִין עֲבוּדִין - מוֹתֵר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת.
לֹא אָמְרוּ עֲבוּדִין אֶלָּא לְעֵינֵי טוּמְאָה בְּלִבָּד."
 מָאִי לָאוּ לֹא שְׁנָא 'שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת', וְלֹא שְׁנָא 'שֶׁל אוֹמֵן'!

לֹא, 'שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת'.

אָבֵל 'שֶׁל אוֹמֵן' מָאִי - אֵין מְטַלְטְלִין?
 אִי הֵכִי, הָא דִתְנִי **"וְלֹא אָמְרוּ עֲבוּדִין אֶלָּא לְעֵינֵי טוּמְאָה בְּלִבָּד"**,
 לְפָלוּג וְלִיתְנִי בְדִידָה:
 בְּמָה דְכָרִים אָמוּרִים: בְּשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אָבֵל בְּשֶׁל אוֹמֵן - לֹא!

כּוֹלָה בְּבַעַל הַבַּיִת קָמִירִי.

כְּתַנָּאִי:
"עוֹרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ,
וְשֶׁל אוֹמֵן - אין מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ.
רַבִּי יוֹסִי אָמַר:
אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה - מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ."

13. מט, ב

רס"י

הדור יתבי. הנך רבנן דלעיל:
כנגד עבודות המשכן. אותן המנויות שם בפרק כלל גדול היו צריכין למשכן ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה:

שבתורה. שכתובים בכל התורה והכי קאמר קרא (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה כמנין כל מלאכה שבתורה:

לא זזו משם. לא ידענא היכא איתמר ומיהו [אפשר] לענין וי"ו דגחון אתמר מדפרכין לה נמי בקדושין גבי וי"ו דגחון ומתצינן אינהו הוו בקיאי בחסרות ויתרות ש"מ לענין אותיות איתמר והכא ליכא לשנויי הכי:

משום דכתבי והמלאכה היתה דים. ואי מנינן לתרוייהו הוו ארבעים ומדתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת איכא חד דלא ממנינא ובהני תרי דאיכא למימר דלא מלאכה נינהו ולא ידענא הי מינייהו נפיק והכי קא מיבעיא ליה והמלאכה היתה דים ממנינא היא ומלאכה ממש קאמר והכי קאמר המלאכה שהיו עושין היו עושין די לא פחות מן הצורך ולא יותר מן הצורך כגון רידודי טסין לציפוי הקרשים לדי היו מרדדין אותם וכן בטווי של יריעות והאי לעשות מלאכתו הוא דמפיק ומסייע למאן דאמר במסכת סוטה לעשות צרכיו נכנס לשכב עמה אלא שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד רצונך שימחה שמך מביניהם כו' או דילמא האי לעשות מלאכתו מלאכה ממש הוא ומסייע לה לאידך:

והאי והמלאכה היתה דים. לאו מלאכה היא אלא כדמשמע קרא בהבאת נדבה וכמאן דאמר שלימא ליה עבידתא מלאכת ההבאה שלא היו צריכין עוד וכל מידי דרמי עליה דאינש קרי ליה עבידתא כדאמרינן במסכת סוטה (דף לג.) בטילת עבידתא דאמר סנאה לאייתויא להיכלא ואינו אלא צבא מלחמה להחריב:

הם זרעו וקצרו סמנין. לצבוע תכלת ועורות אילים וטחנו ולשו נמי סמנין לצבוע ואופה דקתני במתני' באבות מלאכות הוא בישול סמנין אלא דנקט סידורה דפת והכי מפרש בפרק כלל גדול (לקמן דף עד.):

קרקע. רשות הרבים:
עגלה. רשות היחיד שגבוהה י' ורחבה ד':

דרך רשות הרבים. דאזיר שבין העגלות רשות הרבים:

הדור יתבי וקמיבעיא להו:

הא דתנן:

"אבות מלאכות ארבעים חסר אחת" (שבת עג.) - כנגד מי?

אמר להו רבי חנינא בר חמא:

כנגד עבודות המשכן.

אמר להו רבי יונתן בְּרַבִּי אֶלְעָזָר:

כְּדֵּ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יוֹסֵי בֶן לִקוּנְיָא:

כְּנֶגֶד: **"מלאכה"**,

"מלאכתו",

ו**"מלאכת"** שבתורה - ארבעים חסר אחת.

בְּעֵי רַב יוֹסֵף:

"ויבא הביתה לעשות מלאכתו"¹⁴⁵ (בראשית לט, יא) מְמַנְיָנָא הוּא, או לא?

אמר ליה:

וליתי ספר תורה ולימני.

מי לא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאוהם!?

אמר ליה:

כי קא מספקא לי,

משום דכתיב: **"והמלאכה היתה דים"**¹⁴⁶ (שמות לו, ז) - מְמַנְיָנָא הוּא,

והא כמאן דאמר: **'לעשות צרכיו נכנס'**,

או דילמא:

"ויבא הביתה לעשות מלאכתו" מְמַנְיָנָא הוּא,

והאי **"והמלאכה היתה דים"** הכי קאמר: דשלים ליה עבידתא.

תיקו.

תנאי כמאן דאמר: **"כנגד עבודות המשכן"**.

דתנאי:

"אין חייבין אלא על מלאכה שביוצא בה היתה במשכן".

הם זרעו - ואתם לא תזרעו.

הם קצרו - ואתם לא תקצרו.

הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה - ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד.

הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע - ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים.

הם הוציאו מעגלה לעגלה - ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות היחיד."

"מרשות היחיד לרשות היחיד" - מאי קעביד?

אב"י ורבא דאמרי תרוניהו, ואיתמא רב אדא בר אהבה:

מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים.

¹⁴⁵ ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית
¹⁴⁶ והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אתה והותר

14. מט, ב - נ, א

רפ"י

אבל טמן בהן מטלטלין אותן. קס"ד השתא דמילי מילי קתני מתניתין ולא אהנד דטמן בהן קאי:
 ההוא מרבנן בר יומיה. אותו היום בא לבית מדרשו תחלה. נוטל את הכיסוי. אלמא בהנד דטמן נמי קאסר לטלטולי אלא על ידי כיסוי:
 יחדן להטמנה. לעולם:
 רבינא אומר. לעולם כדקאמר רבא אם טמן בהן מותר לטלטל דכמאן דיחדן להכי דמו ורבא לאו אמתניתין קאי דמתניתין בגיזין של הפתק דודאי עתיד להחזירן משם ולא יחדן לכך:
 הפתק. מערכה גדולה שעורכין ומושיבין להקצותן לסחורה שקורין ט"ש {ערמה} בין של בגדים בין של צמר בין של חגבים ובשר מלוח:

"בגדי צמר ואין מטלטלין".

אמר רבא:
 לא שנו אלא שלא טמן בהן, אבל טמן בהן - מטלטלין אותן.

איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא:
 "טומנין בגדי צמר ואין מטלטלין אותן. כיצד הוא עושה?
 נוטל את הכיסוי והן נופלות!"

נא

אלא אי איתמר, הכי איתמר:
 אמר רבא:
 לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה. אבל יחדן להטמנה - מטלטלין אותן.

איתמר נמי,
 כי אתא רבין אמר רבי יעקב אמר רבי אסי בן שאול אמר רבי:
 לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה, אבל יחדן להטמנה - מטלטלין אותן.

רבינא אומר:
 בשל הפתק שנו.

תניא נמי הכי:
 "גדי צמר של הפתק - אין מטלטלין אותן. ואם התקינן בעל הבית להשתמש בהן - מטלטלין אותן".

15. ג, א

רס"י

חריות. ענפים קשים כעץ משהוקשו שדראות של לולבין ונפלו עליו שלחן קרי להן חריות:

שגדרן. כל (לקיטת) [קציצת] תמרים קרי גדירה:

צריך לקשר. לקשרם יחד מבעוד יום להוכיח שלישיבה עומדים ואם לא קשרם יחד אסור לטלטלן למחר דלא הוי יחוד במחשבה:

ורב אסי אמר ישב. עליהן מבעוד יום:

ואע"פ שלא חישב. עליהן לישיב למחר גלי דעתיה דלישיבה קיימי:

פקודין. פשתן סרוק שנותנין על המכה:

בציפא. צמר מנופץ הניתן על המכה:

בזמן שצבען בשמן. גלי דעתיה דלמכה קיימי להניחן עליה בשבת דלאו לרפואה נינהו אלא שלא ישרטו מלבושיו את מכתו והוה ליה כמלבוש דעלמא אבל לא צבען בשמן דלאו מלבוש נינהו הוה ליה משאווי ואין יוצאין בו לר"ה:

ואם יצא בהן כו'. היינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חישב:

אף אנו נמי תנינא. כרב אסי: **קש.** סתמיה לטינא קאי ללבנים או להסקה ומוקצה הוא ואם היה נתון על המטה ולא לשכב עליו ובא בשבת לשכב עליו והוצרך לנענעו ולשוטחו לשכיבה שלא יהא צבור וקשה: **לא ינענעו בידו.** שאסור לטלטלו:

אבל מנענעו בגופו. כלאחר יד: **או שהיה עליו כר או סדין.** ששכב עליו מבעוד יום ואע"פ שלא יחדו לכך ולא חישב עליו דהיינו כרב אסי:

ומאן תנא. דלעיל דאמר צריך לקשור ופליג אדרבן שמעון:

ולא ידענא. זעירי קאמר לה:

דטרידי. ולא יכלו לקשור מבעוד יום והתם הוא דשרי בלא קישור אבל בעלמא לא:

תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב: **"חריות של דקל שגדרן לעצים, ונמלך עליהן לשיבה - צריך לקשר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריך לקשר."**

הוא תני לה והוא אמר לה: **הלכה פרבן שמעון בן גמליאל.**

איתמר:

רב אמר:

קושר.

ושמואל אמר:

חושב.

ורב אסי אמר:

יושב, אף על פי שלא קישר, ואף על פי שלא חישב.

בשלמא רב - הוא דאמר כותנא קמא, ושמואל נמי - הוא דאמר פרבן שמעון בן גמליאל. אלא רב אסי - דאמר כמאן?

הוא דאמר כי האי תנא,

דיתניא:

"יוצאין: בפקודין,

ובציפא - בזמן ש: צבעו בשמן,

וברכו במשיחה.

לא צבעו בשמן ולא ברכו במשיחה - אין יוצאין בהם.

ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום - אף על פי ש: לא צבעו,

ולא ברכו במשיחה - מותר לצאת בהן."

אמר רב אשי:

אף אנו נמי תנינא:

"הקש שעל גבי המטה - לא ינענעו בידו.

אבל מנענעו בגופו.

אבל אם היה מאכל בהמה,

או שהיה עליו כר או סדין מבעוד יום - מנענעו בידו" (שבת קמא, א).

שמע מינה.

ומאן תנא דפליג עליה דרבן שמעון בן גמליאל?

רבי חנינא בן עקיבא.

דכי אתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא:

פעם אחת הלך **רבי חנינא בן עקיבא** למקום אחד, ומצא חריות של דקל שגדרום לשום עצים.

ואמר להם לתלמידיו: צאו וחשבו, כדי שנשב עליהן למחר.

ולא ידענא אי בית המשתה הוה, אי בית האבל הוה.

מדקאמר: "אי בית המשתה הוה, אי בית האבל הוה,"

דוקא בית האבל או בית המשתה דטרידי,

אבל הכא: קשר - אין,

לא קשר - לא.

16. נ, א-ב

רש"י

מכניס מלא קופתו עפר. לכסות בו צואה ורוק ומערה העפר בביתו לארץ ונטלו תמיד לכל צרכיו: **והוא שייחד לו קרן זוית.** דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נתנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית ומוקצה ואסור: **כרבן שמעון.** דשרי במחשבה בעלמא שאין מעשה מוכיח שעומד לעשות צרכיו: **דבר מעביד מעשה.** שכן מעשה הוא שיכול לעשות בו מעשה הוכחה: **לימא כתנאי.** הא דרב יהודה במידי דלאו בר מעשה: **חפין.** משפשפין את הכלים בשבת לצחצחן: **חוץ מכלי כסף בגרתקון.** כמין עפר שגדל בחביות של יין וקורין לו אלויים {צריף (אלום). מלח גבישי המורכב בעיקר מגפרת האשלגן ומגפרת החמרן, ובימי-הביניים היו משתמשים בו שימושים רבים)} והוא עיקר תקון כלי כסף וגורר אותו שהכסף רך והוא ממחק שהוא אב מלאכה: **אבל נתר וחול מותר.** דלא גריר ליה לכסף: **מאי לאו.** הא דתניא אסור לאו משום דגריר ליה אלא משום מוקצה קאסר ליה ותנא דשרי כגון שהכניס מלא קופתו לכך ועירה על גבי קרקע ומאן דאסר קסבר בעינן מעשה וזה לא יכול: **לא דכולי עלמא.** במידי דלאו בר מעשה לא בעינן מעשה דאית להו הא דרב יהודה וטעמא מאן דאסר דזימנין דגריר ואף על גב דלא מיכוין לגרור אסור כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי כר"ש ומיהו גרתקון אסור דודאי גריר ומודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות: **לא יחוף בהן.** בנתר וחול שערו בשבת מפני שמשירו: **נזיר.** בחול ככל אדם בשבת: **חופף.** שערו בנתר וחול: **ומפספס.** מנפץ שערו דכיון דאינו מתכוין מותר ועל כרחיך ר"ש קא אמר לה אלמא נתר וחול זימנין דאינו משיר ולא דמי לפסיק רישיה ולא ימות: **אבל לא סורק.** במסרק דודאי משיר: **אלא הא והא.** הנך תרתי מתניי דלעיל דפליגי בנתר וחול ר' יהודה ומאן דאסר סבר זימנין דגריר ור' יהודה האמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי סבר לא גריר כלל ואין כאן משום ממחק: **במאי אוקימתא כר' יהודה ה"ג.** ול"ג להא דתניא אסור דהא תרוייהו כר' יהודה אוקימנא להו ועוד הך סיפא דפריך אבל פניו ידיו ורגליו מותר לאו סיפא דההיא דתניא אסור הוא אלא סיפא דההיא דתניא מותר דהכי תני בה לא יחוף בהן שערו אבל פניו ידיו ורגליו מותר והא מלתא גבי הך דתני מותר פריכנא ליה לעיל: **בקטן אשה וסריס.** דלית להו זקן:

אמר רב יהודה: מכניס אדם מלא קופתו עפר, ועושה בה כל צרכו.

דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה: והוא שייחד לו קרן זוית.

אמרו רבנן קמיה דרב פפא: קמאן?

רבן שמעון בן גמליאל. דאי כרבנן - האמר: בעינן מעשה.

אמר להו רב פפא:

אפילו תימא רבנן,

עד כאן לא קאמרי רבנן דבעינן מעשה אלא מידי דבר עבידא ביה מעשה, אבל מידי דלא בר מיעבדא ביה מעשה - לא.

גימא כתנאי:

"בבב חפין את הפלים, חוץ מכלי כסף בגרתקון".

הא נתר וחול - מותר.

והתניא:

"נתר וחול - אסור!"

מאי לאו בהא קמיפלגי:

דמר סבר - בעינן מעשה.

ומר סבר - לא בעינן מעשה.

לא, דכולי עלמא לא בעינן מעשה,

ולא קשיא:

הא - רבי יהודה,

הא - רבי שמעון.

"הא - רבי יהודה" דאמר: דבר שאין מתכוין - אסור,

"הא - רבי שמעון" דאמר: דבר שאין מתכוין - מותר.

במאי אוקימתא להא דשרי? כרבי שמעון!?

אימא סיפא:

"אבל לא יחוף בהם שערו".

ואי רבי שמעון - משרא קשרי!

דתנן:

"נזיר חופף ומפספס, אבל לא סורק" (נזיר מב.)!

נב

אלא, הא והא - רבי יהודה היא, ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה.

האי תנא אליבא דרבי יהודה סבר: גריר,

והאי תנא אליבא דרבי יהודה סבר: לא גריר.

במאי אוקימתא? כרבי יהודה!?

אימא סיפא:

"אבל פניו ידיו ורגליו - מותר".

הא מעבר שיער!

איבעית אימא: בקטן.

ואיבעית אימא: באשה.

ואיבעית אימא: בסריס.

17. ג, ב

רש"י

עפר לבינתא. כתישת לבינה :
שרי. לחוץ פניו ואפי' מי שיש לו זקן :
כוספא דיסמין. פסולת שומשמן :
עפר פילפלי. שחיקת פלפלן :
ברדא שרי. לרחוץ פניו :
אהלא. שורש עשב ששמו אהל :
אסא. הדס :
סגלי. עשב שקורין ויאוויל {ויאול'א: **סגל, סיגלית (פרח)**} ויש בו שלשה עלין :
כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי. ואפי' הוי טפי מתלתא אהלא ופליג אדרב יוסף דרב יוסף תלתא אהלא דווקא קאמר שהאהל עשוי ללבן ולצחצח כבורית ומשיר שיער :
לפצוע זיתים. בליצי'א {בליצי'ר: **לחבוט, לטפח**} בלע"ז על הסלע למתק מרירותו :
כל צורכו. בין תשמיש בין לפרר אותה ולמחתה בתבשיל רותח :
משום ליפות את עצמו אסור. משום לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב) :
בשביל קוניהו. לכבוד קוניהו דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה וגו' ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו :
כל פעל ה' למענהו. הכל ברא לכבודו :

אמר רב יהודה:
 עפר לבינתא - שרי.

אמר רב יוסף:
 כוספא דיסמין - שרי.

אמר רבא:
 עפר פלפלי - שרי.

אמר רב ששת:
 ברדא - שרי.

מאי "ברדא"?

אמר רב יוסף:
 תילתא אהלא, ותילתא אסא, ותילתא סיגלי.

אמר רב נחמיה בר יוסף:
 כל היכא דליכא רובא אהלא - שפיר דמי.

בעו מיניה מרב ששת:
 מהו לפצוע זיתים בשבת?

אמר להו:
 וכי בחול מי התירו?
 קסבר: משום הפסד אוכלין.

לימא פליגא דשמואל?
 דאמר שמואל:
 עושה אדם כל צורכו בשבת!

אמרי: פת - לא מאיסא,
 הני - מאיסי.

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי, אייתו לקמיהו ברדא.
 אמימר ורב אשי - משו,
 מר זוטרא - לא משא.
 אמרו ליה: לא סבר לה מר להא דאמר רב ששת: ברדא שרי!?

אמר להו רב מרדכי:
 בר מיניה דמר, דאפילו בחול נמי לא סבידא ליה.
 סבר לה כי הא דתנאי:
**"מגדר אדם: גלדי צואה,
 וגלדי מנה שעל בשרו בשביל צערו,
 אם בשביל ליפות - אסור."**

ואינהו כמאן סברוה?

כי הא דתנאי:
**"רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו,
 משום שנאמר: "כל פעל ה' למענהו"¹⁴⁷ (משלי טז, ד)."**

¹⁴⁷ כל פעל ה' למענהו וגם דשע ליום רעה

18. נ, ב - נא, א

רש"י

שם נתקלקלה הגומא. שנפלו הגיזין למקום מושב הקדרה: **שאסור להחזיר.** לפי שמיזו הגיזין לכאן ולכאן: **שפיר קאמרי רבנן.** ומאי טעמא דר' אלעזר: **חוששין.** אי שרית ליה ליטול לכתחילה בקופה זקופה פעמים שנתקלקלה ואתי נמי להחזירה הלכך תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה: **סליקוסתא.** עשב שהוא נאה למראה ולהריח וממלאין כד עפר לח ותוחבין אותו לתוכו ונותנו לפני שרים וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו ואי מבעוד יום דצה לתוך העפר ושלפה והדר דצה שפיר דמי ליטלה למחר ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה והחלק מבעוד יום ואינו מזיז עפר: **סכינא דיני אורי.** שנועצין סכין בין שורות הלבנים שבבנין להשתמר: **בגורדיתא דקני.** קנים הדקלים שיוצאין הרבה בגזע אחד ותכופין זה בזה שפיר דמי לנעוץ בתוכן סכין לשמרו ואין חוששין שמא יגרור הקליפה וחייב משום מוחק: **מתיב רב קטינא תיובתא.** להנך רבנן דאמרי דאי לא דצה ושלפה אסור: **הטומן לפת.** להשתמר בקרקע שכן דרכו הא דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת נקט לה ולא משום מידי אחריני דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזה אא"כ מזיז העפר בידיים: **לא משום כלאים.** דאין זו שתילה: **ולא משום מעשר.** דנימא בטלה לה אגב קרקע והרי הוא כלוקטה מתחלה ויהא צריך לעשר על הנוסף שמא ניתוסף: **וניטלין בשבת.** שאוחזה במקצת עליה המגולין ולא חייש אם העפר ניזוז מאליו וה"ה לסליקוסתא:

"דבי אלעזר בן עזריה אומר: קופה - מטה על צדה, ונוטל, שמה יטול ואינו יכול להחזיר. וחקמים אומרים: נוטל ומחזיר."

אמר רבי אבהו אומר רבי חייא בר אשי אומר רב: הכל מודים, שאם נתקלקלה הגומא - שאסור להחזיר.

תנן:

"והחקמים אומרים: נוטל ומחזיר."

היכי דמי?

אי דלא נתקלקלה הגומא - שפיר קא אמרי רבנן. אלא, לאו אף על פי דנתקלקלה הגומא!

לא, לעולם דלא נתקלקלה,

והכא בחוששין קמיפלגי.

מר סבר: חוששין שמה נתקלקלה הגומא,

ומר סבר: אין חוששין.

אמר רב הונא:

האי סליקוסתא:

דצה, שלפה, והדר דצה - שריא.

ואי לאו - אסיר.

אמר שמואל:

האי סכינא דיני אורי:

דצה, שלפה, והדר דצה - שרי.

ואי לאו - אסיר.

מר זוטרא ואיתימא רב אשי אומר:

בגורדיתא דקני - שפיר דמי.

אמר ליה רב מרדכי לרבא:

מתיב רב קטינא תיובתא:

"הטומן לפת וצננות תחת הגפן,

נא, אם היה מקצת עליו מגולים - אינו חושש: לא משום פלאים,

ולא משום שביעית.

ולא משום מעשר.

וניטלין בשבת" (כלאים א, ט)!

תיובתא.

19. נא, א

רש"י

מתני'

לא יכסנו משתחשך. הא פרישנא טעמא בפ"ב (דף לד.) מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא ירתיח: ממלא הקיתון. של צונן: ונותן לתוך הכר. שלא יחמו בחום הקיץ והחמה כגון כר וכסת של לבדין שאינו מחמם:

גמ'

מותר להטמין את הצונן. מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה כדי שיחמו: אי ממתני' הוה אמינא הני מילי. כגון מים צוננין שאין דרכן להטמין תחת כר וכסת לחממן שאין מתחממין בכך הלכך ליכא למיגזר: אבל דבר שדרכו להטמין. לחמם כגון תבשיל אימא לא יטמיננו מפני החמה: התיר להטמין את הצונן. מפני החום: זקן. ר' יוסי: ממלא מקום אבותיו. גדול כאביו: היה כפוף ויושב לפני רבי. מפני כבוד הנשיאות ולא היה מורה לפניו אע"פ שגדול הימנו: כבר הורה זקן. גדלו ונשאו עליו:

משנה

לא נסוהו מבעוד יום - לא יכסנו משתחשך. נסוהו ונתגלה - מותר לבסותו.

ממלא את הקיתון - ונותן לתחת הכר, או תחת הכסת.

גמרא

אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר להטמין את הצונן.

אמר רב יוסף:

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"ממלא אדם קיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת!"

אמר ליה אביי:

טובא קא משמע לן,

דאי ממתניתין, הוה אמינא: הני מילי דבר שאין דרכו להטמין, אבל דבר שדרכו להטמין - לא. קא משמע לן.

אמר רב הונא אמר רבי¹⁴⁸:

אסור להטמין את הצונן.

והתניא:

"רבי התיר להטמין את הצונן!"

לא קשיא:

הא - מקמיה דלישמעיה מרבי ישמעאל ברבי יוסי, הא - לבתר דלישמעיה.

כי הא דיתיב רבי ואמר:

אסור להטמין את הצונן.

אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי: אבא התיר להטמין את הצונן.

אמר: כבר הורה זקן.

אמר רב פפא:

בא וראה כמה מתקבין זה את זה.

שאילו רבי יוסי קיים, היה כפוף ויושב לפני רבי,

דהא רבי ישמעאל ברבי יוסי דממלא מקום אבותיו הוה, כפוף ויושב לפני רבי.

וקאמר: "כבר הורה זקן".

¹⁴⁸ מסורת הש"ס, כתב"י, וכך נראה מהמשך הסוגיה.

20. נא, א

רפ"י

אטמין לי צונן. בשבת:
 ואייתי לי מיא דאחים קפילא
 ארמאה. שהחמן נחתום נכרי
 ובחול ולאשמועינן דאין בהן
 משום בשולי נכרים:
 כרבותיה. כרבותיו:
 אדם חשוב שאני. שהרואה
 אותו שהוא מיקל עומד ומיקל
 יותר:

אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה:
 אטמין לי צונן,
 ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה.

שמע רבי אמי ואיקפד.

אמר רב יוסף:
 מאי טעמא איקפד?
 כרבנותיה עביד:
 חדא - כרב,
 וחדא - כשמואל.

כשמואל,
 דאמר רב יהודה אמר שמואל:
 מותר להטמין את הצונן.

כרב,
 דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב:
 כל שהוא נאכל כמות שהוא חי - אין בו משום בשולי גוים.

והוא סבר:
 אדם חשוב שאני.

21. נא, א-ב

רש"י

אין טומנין את החמין משחשיכה ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל. וכדאמרן שמא ימצא קדרתו צוננת כשירצה להטמינה וירתיחנה בשבת אבל אם בא להוסיף כיסוי על כיסוי משחשיכה מוסיף:

גלופקרא. קו"ט {שמלה, כותנות (הבגד העיקרי של גבר ואשה בימי-הביניים)} ויש בו הבל יותר מן החמה אם ירא שמא יקדיח תבשילו מחמת רוב כסוי:

וכן היה רשב"ג. מיקל קולא אחריתי בהטמנה:

לא אסרו. להטמין משחשיכה אלא במיחם שהוחמו בו דהתם הוא דאיכא למיגזר שמא ירתיח: אבל מפנה הוא ממיחם למיחם אחר ומטמין זהו לשון התוספתא והיינו נמי פינהו ממיחם למיחם מותר דהשתא ליכא למיגזר שמא ירתיח דהשתא אקורי קא מיקר להו במתכוין ארתוחי מרתח להו בתמיה:

טמן. הקדרה בדבר הניטל מה שנתן סביבותיה הוי דבר מוכן. וכיסה. על פיה נמי דבר המוכן כגון כלי:

או שטמן בדבר שאינו ניטל. וכיסה בדבר הניטל:

הרי זה נוטל ומחזיר. דהואיל והכיסוי ניטל מגלה הקדרה ואוחזה אבל טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל או אפי' טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה מגולה לא יטול דאין לו במה יאחזנה ואם תאמר יפנה סביבותיה הואיל ודבר הניטל הוא ויאחזנה בדופניה ויטנה על צדה ויפול הכיסוי כי ההיא דתנן לקמן (פרק נוטל דף קמב:) האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת ואם היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והיא נופלת הא אוקימנא התם בשכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והיכא דמגולה מקצתו אין זה טלטול שמצדדו והכיסוי נופל מאליו:

הרי זה כזבל. דמוסיף הבלא ואין טומנין בה אפילו מבעוד יום: מיחם. של נחשת:

קדרה. משל חרס יש ספרים שכתוב בהן אבל לא מיחם על גבי קדירה ומפרשים טעמא מפני שהקדירה מרבה חמימות ומוספת הבלא למיחם אבל בתוספתא גרסינן ומיחם על גבי קדירה:

וטח את פיה בבצק. הנילוש מבעו"י כל הנך מניחין נמי בשבת:

ולא שיחמו. שיהא העליון צונן ונתנו כדי שיחום מחומו של תחתון:

אלא שיהו משומרין. שהיו שניהן חמין ונתנו על גביו של זה כדי שיהא חומו משתמר בהן:

ואין מרזקין. כמו מרסקין משברין לחתיכות דקות ברד גלצ"א {קרח} בלע"ז:

כדי שיזובו מימיו. משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא המים האלו:

אבל נותן לתוך הכוס. של יין בימות החמה כדי לצנן ואע"פ שנימוח מאליו ואינו חושש:

תנו רבנן:

"אף על פי שאמר: 'אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה', אם בא להוסיף - מוסיף.

כיצד הוא עושה?

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקריין.

או נוטל את הגלופקריין ומניח את הסדינין.

וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר:

לא אסרו אלא אותו מיחם,

אבל פינה ממיחם למיחם - מותר.

השתא אקורי קא מקיר לה, ארתוחי קא מירתח לה?!

טמן וכיסה בדבר הניטל בשבת,

או טמן בדבר שאינו ניטל בשבת, וכיסה בדבר הניטל בשבת - הרי זה נוטל ומחזיר.

טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת,

או שטמן בדבר הניטל בשבת, וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת -

אם היה מגולה מקצתו - נוטל ומחזיר.

ואם לאו - אינו נוטל ומחזיר.

רבי יהודה אומר:

נעורת של פשתן דקה - הרי היא כזבל.

מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה,

וקדרה¹⁴⁹ על גבי מיחם, ומיחם על גבי קדרה.

וטח את פיה בבצק,

ולא בשביל שיחמו, אלא בשביל שיהיו משומרים.

וכשם שאין טומנין את החמין, כך אין טומנין את הצונן.

רבי התיר להטמין את הצונן.

ואין מרזקין: לא את השלג,

ולא את הברד בשבת בשביל שיזובו מימיו.

אבל נותן הוא: לתוך הכוס,

או לתוך הקערה, ואינו חושש."

נא,ב

הדרן עלך במה טומנין

¹⁴⁹ הגהת רשי ע"פ התוספתא. ר"ח, רי"ף ורא"ש. ועוד.